

सरल-संस्कृताध्ययन-प्रसारार्थं मासपत्रिका

सम्पादकः - माधव बड़े / * सञ्चिकामूल्यम् - रु. ३/- * वार्षिकं शुल्कम् - २५ रूप्यकाणि ।

कोळथरे (४१५७१२) दापोली, जि. रत्नागिरी महाराष्ट्रम् ☎ (०२३५८) २८५२२८

अतः शुकयोनिं जन्म प्राप्नुवम् अहम् !

ज्ञानप्रप्त्यर्थं च्यवनमुनिः
ओंकारेश्वरतीर्थे स्थितवान् । तत्र वृक्षे महाशुकः
कुञ्जलः निवसति स्म । सः स्वपुत्रान् नित्यं
सोदाहरणं बोधयति स्म । उपदेशं श्रुण्वन्
शुकमाहूय,

च्यवनः — धीमन् ! को वा भवान् ?
भवतः जन्म पक्षिणः योनौ
कथं स्यात् ? केनचित् शप्तः
किम् ? धर्मज्ञः इत्यपि ज्ञायते ।
कुञ्जलः — महात्मन् ! भवन्तं जानाम्यहम् ।
भवतः कुलम् उत्तमं गोत्रं तपः
विद्या प्रभावः चेत्यस्य यथोचितं
परिचयः अस्ति ब्रह्मदेवात् भृगुः
ततः भार्गवः इत्येतेषां वंशे जातः
भवान् च्यवनमुनिः नाम्ना
ख्यातः ।

अहं न देवः न गन्धर्वः न वा
विद्याधरः अस्मि । कश्यपकाले
एकः श्रेष्ठः ब्राह्मणः आसीत्
तस्य तृतीयो पुत्रोऽहं धर्मशर्मा
इति । विद्याविहीनः मूढः एव
आसम् । वेदेषु पारङ्गतः धर्मज्ञः
मम पिता नैकवारं उपादिशत्
किन्तु तस्य अनङ्गीकारात्
जनानां निन्दोपहास—वस्तु
अभवत् । तदा कदाचित्
पश्चात्तप्तः शोकाकुलः
उद्विग्नतया एकत्र मन्दिरे
उपविष्टवान् ।

तत्रस्थितेन सिद्धपुरुषेण पृष्ठः
अहं सर्वं मद् वृत्तान्तम्
उक्तवान् । अपि च पृष्ठवान्,
“सद्यः कथं विद्यां प्राप्नोमि ?
उपदेष्टव्योऽहं भवता कृपया”
इति । सिद्धेन बोधितः अहं ज्ञानी
अभवम् ।

च्यवनः — किन्तु शुकयोनिः कथं प्राप्ता ?
कुञ्जलः — कदाचित् एकः ब्राह्मणः मह्यं
शुकशावकं दत्तवान् । अतीव
सुन्दरः मधुरभाषी च सः
अविरतं संलपति स्म । तस्मात्
मम ध्यानं समाप्तं भवति स्म ।
कालान्तरेण मम अनुपस्थितौ
माजरिणः सः मारितः ।

च्यवनः — तेन किम् ?
कुञ्जलः — अति परिचयात् स्नेहवशात् तेन
विना शोकाकुलः दुःखं तत्
सोढुं न शक्तवान् । मम ब्रह्मज्ञानं
तस्मात् नष्टप्रायमभवत् । ततः
शुकशावकं तं चिन्तयतः मम
मृत्युः अभवत् । मृत्युसमये यः
भावः चिन्तनं वा मनसि
विद्यमानं भवति तदनुसारं
पुनर्जन्म प्राप्यते ।

अतः शुकयोनिं
जन्म प्राप्नुवम् अहम् ।

यशस्विनं
चिकित्साकार्यं ततः !

आत्मीय बन्धो !
ज्येष्ठपूर्णिमा ! वटपूर्णिमा
इत्यपि उच्यते । सावित्रेः
व्रतस्य अतिविशिष्टं महत्त्वं
किम् ? सावित्रेः सहजीवनस्य
प्रभावात् मृत्योः समीपं गतः
सत्यवान् प्रत्यागतः । को वा
उपचारः तस्योपरि कृतः
तदा ? किं वा वैद्यकशास्त्रं
तदा प्रभावी आसीत् ? प्राचीने
काले तदर्थं का वा चिकित्सा
विद्यमाना आसीत् ? कस्मात्
उपचार—सामर्थ्यात्
अत्ययिक—चिकित्सया
आयुर्वर्धनं भवितुमर्हति स्म
तदा ? कः वैद्यः तदर्थं
यशस्विनं चिकित्साकार्यं तत्
कृतवान् स्यात् ? तावत्
प्रगतं (Update) वैद्यकं भारते
विद्यमानमासीत् इति मन्ये ।

किं तद् इत्यस्माकम्
अभ्यासविषयः भवितुमर्हति ।
वयं भारतीयाः मनसा इच्छेम
चेदेव ।

वदतु संस्कृतम् !
सरलसंस्कृतम् !!
जयतु भारतम् !!!
अपरा ११/५१११
श्रीक्षेत्रकोळथरे माधवः ।

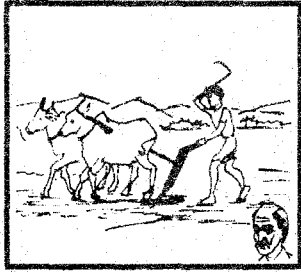
चित्रवर्णनम्

शब्दाधारेण
५/६ वाक्यैः
चित्रवर्णनं
लिखतु ।

मञ्जूषा २५— आपणं, विक्रेता, महिला(ग्राहिका)
वस्तुधानी, कण्डोलः, क्रीणाति, वस्तूनि च ।

संस्कृतवाक्यरचनां कर्तुं मनसि संस्कृतेन चिन्तनं भवति
चेत् तत् सामर्थ्यं शीघ्रं प्राप्यते तदर्थं कल्पित अवसर एषः ।

धातु-परिचयः

कृष्—कृषति(६प.प.)

मेघनादः भूमिं कृषति।

कृष्—कर्षति(१प.प.)

वृषभौ हलं कर्षतः।

वृषभद्वयं हलं कर्षति।

कृषति कृषतु कर्षयति कृष्टवान्

कृष्ट्वा कर्षुम् कृषेत् कर्षणीयम्।

मेघनादः शालिग्रामे सकुटुम्बं निवसति। कृषकः सः
क्षेत्रे तण्डुलान् उत्पादयति। जूनमासे मृगारम्भे सः पुत्रेण सह
कृषिक्षेत्रं गतवान्। प्रथमं क्षेत्रस्य वामभागे हलेन भूमिं
कृष्टवान्।

मेघनादः — पुत्र! कार्यमेतत् समाप्तम्। इदानीमत्र बीजानि
वपतु। वृषभौ अपि श्रान्तौ। अर्धहोरापर्यन्तं
विश्रामः भवतु। प्रातराशं कृत्वा पुनः उत्तरक्षेत्रं
कर्षणीयम्। तत् भवान् कृषतु तावत्पर्यन्तं
वामभागे अहं मृदूखण्डान् खण्डयित्वा क्षेत्रं
समतलं करोमि।

पुत्रः — तात! अस्तु तर्हि, अहं वृषभौ तत्र वृक्षच्छायायां
नयामि, बीजानि च वपामि। तावत् भवानपि
विश्रामं करोतु।

तदनन्तरं उभयोः अल्पाहारः अभवत्। उत्तरभागे

कृषन् पुत्रः— तात! अत्र कर्षुं काठिन्यम् अनुभूयते।

वृषभौ अपि सुलभतया कर्षुं न शक्नुतः।

वृषभौ शीघ्रं श्रान्तौ भविष्यतः इति मन्ये।

.....चतुर्थपृष्ठे अनुवर्तते।

... स्वस्थो टक्षार्थमायुजः ।

न वेगान् धारयेत् धीमान् जातान् मूत्रपुरीषयोः।

धीमान् स्वस्थजनः वेगान् न धारयेत्।

के ते वेगाः ?

मूत्रपुरीषयोः वेगः, वीर्यवेगः, अपानवायोः

वेगः, क्षवथु—उद्गार—जृम्भाणां वेगः,

क्षुत्पिपासयोः वेगः, बाष्प(अश्रु)वेगः, निद्रावेगः,

श्रान्ततया श्वासानुषङ्गिक—श्रमस्य वेगः चेति

त्रयोदशवेगाः सन्ति।

ते न धारणीयाः। यदि धारयति तर्हि

तस्मात् तदनुषङ्गिकाः रोगाः उत्पद्यन्ते।

रोगस्य लक्षणानि ज्ञात्वा तस्य कारणं

वेगधारणमिति ज्ञायते चेत् तदनुगुणं

चिकित्सोपायेन उपशमः भवति।

तथापि समाजे शिष्टाचारार्थं वीर्यवेगः,

अपानवायोः वेगः वा अन्ये केचन वा अस्थाने

अकाले आपद्धर्मरूपेण धारणीयाः एव।

लोभः, शोकः, भयं, क्रोधः, अहङ्कारः,

नैर्लज्ज्यम्, ईर्ष्या, अतिरागः, परद्रव्याभिलाषा अपि

च कठोर—असत्य—अकाल—भाषणं चेति वेगाः

धारणीयाः। परपीडनं, परस्त्रीगमनं, चौर्यं, हिंसा

चेति वेगाः सर्वथा धारणीयाः एव।

तृतीयपृष्ठतः अनुवर्तते। धातुपरिचयः

किं वा करणीयम्? उत्तरभागं कृष्ट्वा कार्यं
स्थगनीयं वा? इतोऽपि पश्चिमोत्तरं क्षेत्रं
कर्ष्यामि चेत् आतपात् श्रमाः सोढुं न
शक्याः।

मेघनादः — मास्तु तर्हि। उत्तरे वा पश्चिमोत्तरे भूमिं कठिना
एव। जलेन सम्पृक्ता भवति चेत् सौकर्यं भवति।
भवतु नाम। पश्चिमोत्तरं सायङ्काले कर्षुं शक्येत।
चिन्ता मास्तु।

शिवपार्वत्योर्मध्ये वार्तालापः प्राचलत्।

शिवः — स्वस्था अस्ति न वा?

पार्वती — अस्मि एव, किन्तु

एकाकित्वम्

अनुभूयते। किं वा

करोमि? सन्ततिं कामये।

शिवः — किं तेन ? न रोचते मह्यम्। अलं कथनेन पुनः। अपि च स्वसङ्कल्पात् भवती अपत्यं प्राप्तुमर्हति किल?

तदनन्तरं कठोरं तपः आचरितुं शिवः ततः प्रस्थितः। कालान्तरेण पार्वती स्वाङ्गात् पुत्रः कन्या च निर्माय पालितवती। कदाचित् प्रातः सा स्नानार्थं गतवती तदा कुतश्चित् आगत्य शिवः द्वारे स्थितस्य बालकस्य त्रिशुलेन वधं कृत्वा गृहे प्रविष्टः। तं दृष्ट्वा—

पार्वती — किं भोः अन्तः कथं निरवरोधं प्रवेष्टुं शक्तवान्?

शिवः — निरवरोधं कथं वा स्यात्? कश्चन बालकः माम् अवरुद्धवान्। अतः तस्य शिरच्छेदं कृतवान्।

पार्वती — तर्हि मत्पुत्रः मारितः न वा? स्नानार्थं गमनात्पूर्वं द्वारपालत्वेन सः तत्र स्थपितः आसीत्। भवान् तस्य घातं कृतवान्। अपि च द्वारे एका बालिका स्थापिता आसीत्। सा....?

शिवः — न..न.., स्त्रीहत्या न कृता मया।

पार्वती — मच्छरीरात् शिशुद्वयं निर्मितमासीत्, पुत्रः कन्या चेति। आवयोः शिशोः वधं कृतवान् न वा?

शोकाकूला सा रोदनम् आरब्धवती। शिवः वस्तुस्थितिम् अवगतवान्। तत् शिरः आनेतुं शीघ्रं सेवकं प्रेषितवान्।

किन्तु तत् न प्राप्तम् अतः तेन मदोन्मत्तस्य गजस्य शिरः खण्डयित्वा आनीतम्। तदा शिवः

प्रिय सुयश,

सस्नेहं नमोनमः।

अहं कुशली, तत्रभवन्तः सर्वेऽपि कुशलिनः

इति मन्ये।

मम परीक्षा जूनमासस्य १५ दिनाङ्के आरभ्यते। ततः सप्ताहाभ्यन्तरे समाप्ता भविष्यति। तदनन्तरं कदाचित् तत्रागन्तुं कामये। तदा दूरवाण्या वा सूचयिष्यामि।

परह्यः ग्रन्थालये तव मातुलेयः मिलितः। सप्ताहेऽस्मिन् भवतः परीक्षापरिणामः ज्ञायेत इति तेनोक्तम्। भवतः आसनसङ्ख्यां तस्मात् प्राप्तवान्। जालपुटे(Internet) ज्ञास्यामि चेत् शीघ्रातिशीघ्रं सूचयिष्यामि।

सद्यः तत्र बहूनि आम्रानि सन्ति खलु? प्रतिवर्षमिव इदानीं तत्रागमनं न शक्यम्। अतः अस्माकं कृते आम्रपेटिकाद्वयं प्रेषयतु कृपया। प्रतीक्षमाणाः वयम्।

अस्तु, गृहे पितृभ्यां सादरं वन्दनानि, अनुजायै वेदवत्यै शुभाशिषः चेति विरमामि।

इति भवदीयः सुहृद्,

प्रणवः।

बालकस्य शरीरे गजशिरः तत् स्थापयित्वा तं सजीवं कृतवान्।

शिवः — मत्कारणेन तस्य हत्या अभवत्, तस्मात् दुःखमनुभवामि। इतः परं मम पूजनात्पूर्वं गजवदनस्यैतस्य पूजनं भविष्यति। स एव पार्वत्याः पुत्रः गजाननः, जगतः विघ्नहर्ता।

मञ्जूषा २४ -(उत्तरम्) चित्रे...

न्यायालयः अस्ति। न्यायाधीशस्य

पुरतः उत्पीठिका अस्ति। उत्पीठिकायां ग्रन्थः दृश्यते, अपि च लेखनसाहित्यमपि पुरतः अस्ति। दक्षिणकोणे पञ्जरे प्रतिवादी, तस्य पुरतः न्यायवादी अस्ति।

दानम्

३८. अमरकोशतः ...किञ्चित् !

त्यागो विहापितं दानमुत्सर्जनविसर्जने

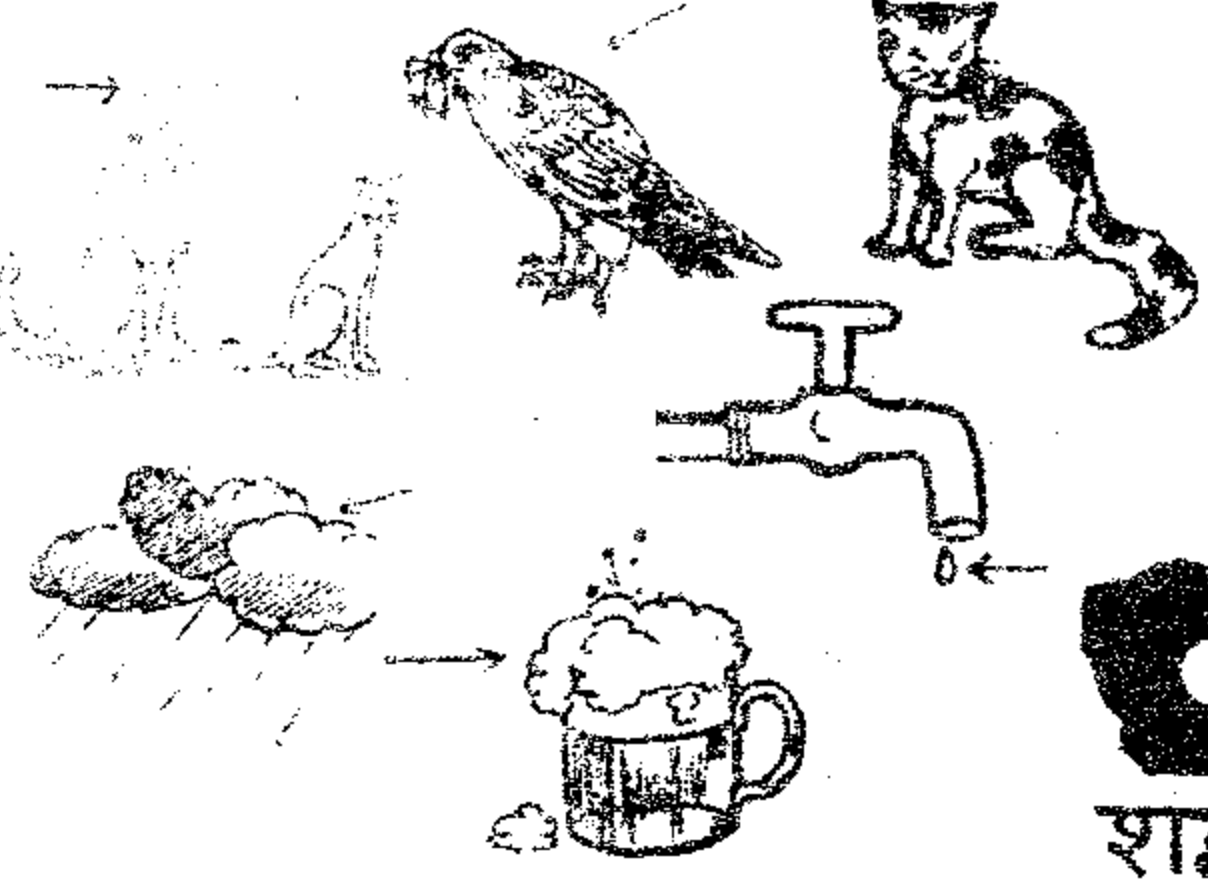
विश्राणनं वितरणं स्पर्शनं प्रतिपादनम्

प्रादेशनं निर्वपणमपवर्जनमर्हति। द्वितीयकाण्डम् (ब्रह्मवर्गः) ११४०-१२११।

त्यागः विहापितं दानम् उत्सर्जनं विसर्जनं विश्रीणनं वितरणं स्पर्शनं प्रतिपादनं प्रादेशनं निर्वपणम् अपवर्जनम् अर्हतिः च इति दानस्य १३ शब्दाः सन्ति।

४ मात्रेभ्यः शब्दराजिनी - चित्रस्य आधारेण
शब्दान्वेषणं करोतु ..३३

•	•	•	स्थू
•	—	डा	—
इ	—	•	फे
•	•	श्ये	—
—	घः	•	•

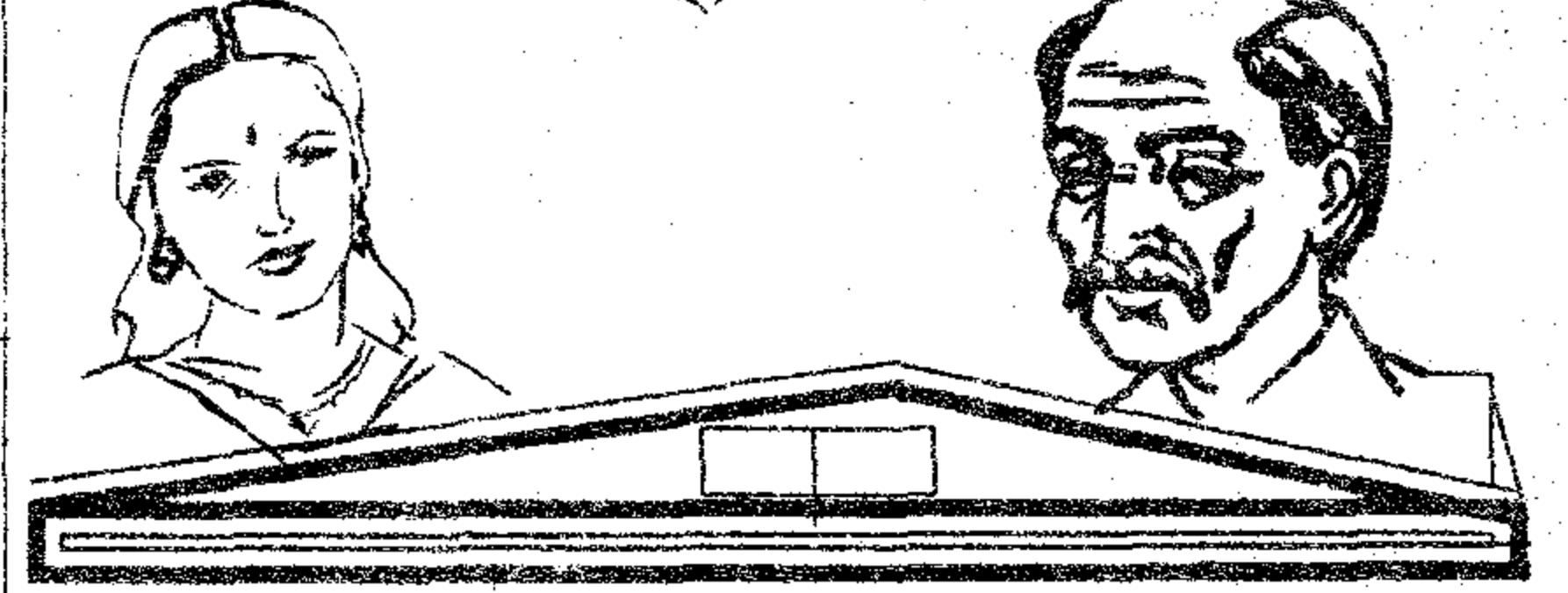
शब्दराजिनी — ३२

भ्रमरकः, रजुः, वेष्टिः, वेणूः, वारङ्गः, लवङ्गः ।

.....न मे कापि आपत्तिः स्यात् !

सर्वकारीये कार्यालये लिपिक-नियुक्त्यर्थ

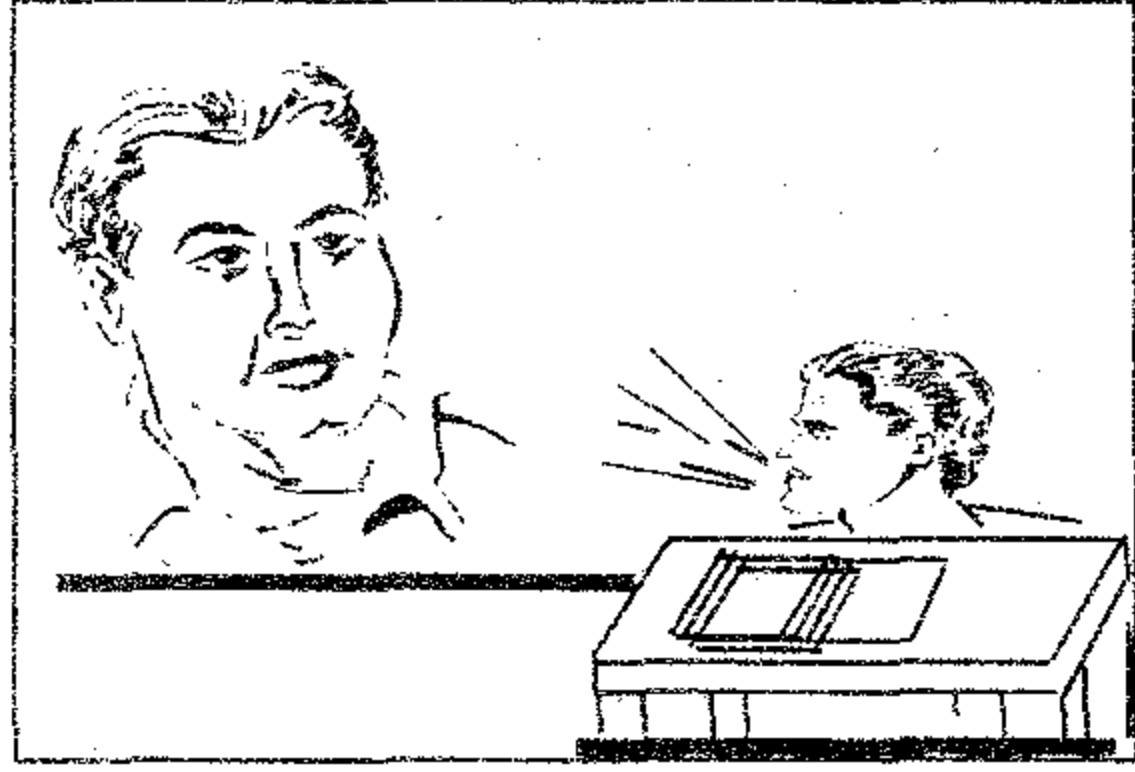
लेखनपरीक्षा-समनन्तरं प्रत्यक्षं साक्षात्कारः आरब्धः।
६०वर्षीयः कश्चन अन्तः प्रविष्टः। तदा तस्य
आवेदनपत्रम् एकवारं निरीक्ष्य,
अधिकारिणी — ओहऽ षष्ठीति वयः न वा?
सः — आम्, तथैव।

हासः मास्तु कृपया !

गृहे निरवरोधिनी निद्रा...?

कार्यालये लिपिकः उत्पीठिकायां शिरः स्थापयित्वा
निद्राधीनः आसीत् तं स्पृष्ट्वा आहूय च पृष्टवान्
वरिष्ठः — महोदय, किं भोऽ किमर्थमागच्छति

अत्र? कार्यार्थम्..

उत शयनार्थम्....?

गृहं मत्वा सुखेन
निद्राति किम्?

लिपिकः—(वरिष्ठं
दृष्ट्वा

भयचकितः सन्)

महोदय! गृहे एतावती निरवरोधिनी
निद्रा कुतः प्राप्येत ?

अधिकारिणी — किं भोः, भवते उद्योगः दातव्यः
उत निवृत्तिवेतनं....?

सः — समीचीनं तदेव। उद्योगः मास्तु, निवृत्ति-
वेतनं दीयेत। गृहे स्थीत्वा सुखेन
जीवामि। न मे कापि आपत्तिः स्यात्!

बालसंवादस्य नवीनं ग्राहकत्वं नवीकरणं च

- श्री. यशवन्त सदाशिव वैशम्पायन,
डोम्बिवली ☎ (०२५१) २४३५२२४
- श्री. विलास दिनकर इस्वलकर,
बोरीवली ☎ (०२२) २८९२०१७९
- सौ. माधवी दीपक जोशी,
चिपळूण ☎ (०२३५५) २५१२१६

इत्यत्र शुल्कधनदानेन शक्यते।

पठामि संस्कृतं नित्यं । वदामि संस्कृतं सदा । ध्यायामि संस्कृतं सम्यक् । वन्दे संस्कृतमातरम् ॥

सविधे -

चतुर्वर्षात्मकमपि शुल्कधनं १००.०० रुप्यकाणि
प्रेषयित्वा नवीनं ग्राहकत्वं, नवीकरणं च शक्यते।

येषां वार्षिकशुल्ककालावधिः जून०९ पर्यन्तमस्ति
ते शुल्कं प्रेषयित्वा नवीकरणं कर्तव्यं कृपया।

सकशात् -
संस्कृत बालसंवादः
केळथरे जि.रत्नागिरी,
४१५७१२ महाराष्ट्रम्

- RNI (Registration) No.-
MAHSAN/2005/16878 Dt. 24.07.2006

- Postal Registration No.-
G/RNP/RTG - 18/2007 - 09

